

ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMLARINING SHAKLLANISHI TENDENCIYALARI

Óteniyazova Suliwxan Qoshqarbay qızı
Ózbekiston davlat san`at va madaniyat instituti
Nukus filiali 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Maqolada oliy ta'lim tizimida o'quv-tarbiya jarayonini kreativ yondashuv asosida boshqarishning innovatsion texnologiyalarini amaliyotda qo'llash, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali raqobatbardosh mutaxassis-kadrlarlarni tayyorlash imkoniyatlarini kengaytirish masalalari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Ta'lim, madaniyat, yoshlar, kreativlik, strategiya, jamiyat.

Ta'lim sifati va ta'lim samaradorligi jamiyatte turmush sifati ko'rsatuvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Mamlakat va jamiyat umumiy va kasplik ta'limga qanchalik ko'p sarmoyasi sarflasa va xotimasi eng yuqori xalqaro standartlarga javob bersa, turmush supati ham shu qadar yuqori bo'ladi. Ta'lim samaradorligin belgilashda eng optimal qarorlar qabul qilish yuqori ta'lim sifati erishishdi taqazo etadi.

Mamlakatimizning hozirgi davrdagi rivojlanish bosqichida yuqori kasiblik ta'lim, globallashuv jarayonlari davrinda davlatning milliy, iqtisodiy, ekologik, siyosiy xavfsizligin ta'minlashga loyiq bo'lgan odamlarning shakllanishidegi, insoniyatning universallashtirishi va industrial axborotlik jamiyatiga o'tishidegi asosiy vositalardan biri demakdir. Ushbu uning jo'rligida hozirgi kunlardagi jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi taassurotlari davom qilyaptigan bir sharoitda yuqori maorif jamiyatini umumiydashding, yagona ijtimoiy-madeniy muhitti saqlab qolish, ijtimoiy va etnomilliy ziddiyatlarni yengib chiqishding eng zarurli nariqsha omili sifatida olib qaralishi zurrurdir.

Zamonaviy ta'lim tizimlarining shakllanishi tendensiyalari aniq bo'lib, uda bo'lsa, hozirgi zamon jamiyatining umumiy rivojlanish tendensiyalari bilan belgilanadi. Bu tendensiyalardi va konkret hududiy hamda ijtimoiylikekonomikalıq sha'rayatlarda ularning mustasolarining yuqori maorif tizimsi sonlarda turib mavjud yuqori ta'lim tizimining sharoitin tahlil qilish, uning muammo va vazifalarini

aniqlash, rivojlanish yo‘llarini, strategiyasini va modernizatsiya qilish yo‘nalishlarin ishlab chiqish, ularni amalga oshirishlik vositalarin va usullarini izlab topish zurrur.

Yuqori ta‘lim sifatini nazoratding chet el tizimsi-bu mamlakat organlarining (yoki hukumat tomonidan sarmoyasi tuzilmalaring) va baholashga samarodor yondoshuvding ustuvorligini asoslanadigan yuqori ta‘lim sifatini baholash tizimi dir. Bu tizim yuqori maorif tizimining taraqqiyotini tartibga solishchi mos tuzilmalar quyidagi davlatlarda - Farangiston, Germaniya, Ulug' Britaniya, Gollandiya, GMDA mamlakatlarinde keng tarqalgan dir. Yuqori maorif sifatini baholashning Amerika tizimsi - bu ko‘pincha yuqori maorif tizimsi mamlakat boshqarish tashkilotlari tomonidan nazorat tartibi quyidagi ismi atalgan davlatlarda tarqalgan bo‘lib, asosan AQSh, Tayvan, Yevropa tizimsi doirasida sirtqi sonlarda nazoratga berilib, u yuqori maorif sifatini ta'minlashlikda yetakchi mexanizm bo‘lib hisoblanadi.

Bunda ichki nazorat shakli sifatida maorif faoliyatindagi o‘zlar -o‘zini nazorat majburiy hisoblanmaydi, u yuqori ta‘lim sifatini baholashda nominal ahamiyat kasb etadi, va uning natijalarine ta'sir yo‘riqnomaydi.

Yuqori maorif sifatini ta'minlashlik va uni nazoratning mamlakat tomonidan nazoratida kuchli dasturlar Germaniyada, u yerda XIX asrdan buyon yuqori o‘quv yurtlari faoliyatini tartibga solib keluvchi maorif vazirligi fidoyilik ko‘rsatadi, yuqori o‘quv yurtlarida mehnat etuvchi professorlar va o‘qituvchilar mamlakat xizmatchilari hisoblanadi. Farangistonda bo‘lsa, maorif sifatini baholashdan tashqari ta‘lim siyosatining borlik masalalari Aholi maorifi, ilmiy izlanishlar va texnologiyalar vazirligi xolida hisoblanadi.

Yuqori o‘qish o‘rinlarining maorif xizmati 1984 yilda maxsus ishlab chiqilgan va bevosita Farangiston prezidentiga bo‘ysunuvchi Milliy ekspert qo‘mitasi tomonidan nazoratda boladi. Dunyo miqyosidagi globallashuv jarayonlarini fuqarolarning keng ko‘lamda tushunishi, jahon jamoatchiligi va unga yarasha keluvchi turmush ta‘rzining shakllanishi, shuning jo‘rligida, madaniyatning, qadriyatlarga mu‘sa‘bet va globallashuv ko‘pukladli ekanligi, o‘ziga ta‘n xossadir. Ular Italiya dorilfununlari g‘izmetini‘n xalqaro yo‘nalishiga va Italiya yuqori maorif tizimining ayrim tuzilmalik islohotlari harakatine ta'sir zardakiziwin ta'kidlagan.

D. Duglasti‘n ma'lumot berishicha, —dunya yuqori maorifini —evropalastiriw, dunyo markazlari kuchin umumiydashda ko‘rinadigan Yevropa komissiyasi, Germaniya akademiyalik almashishlar xizmati (Dautscher Akademischer Austauschdienst, DAAD), Niderlandiya yuqori ta'lim sohasindagi xalqaro hamkorlik

muassasasi (The Netherlands Organization for International Cooperation in Higher Education, NUFFIC), Britaniya Kengashi, Kampus Frans.

Yuqori maorifdi rivojlantirishning innovatsiyaliq ekosisteması (sobiq EduFrans) va Yevropa hamkorlikni yarashlashtirish byurosı (European Aid Cooperation Office) kabi tashkilotlar ro'yobga oshirani.

Ta'kidlashlik zurrur, globallasuv jarayoni qaysi mamlakatte sohaga tegishli o'rnatilgan mamlakat siyosatına aloqador turda yuqori ta'lim, fan ham ishlap chiqarish rivojlanishiga to'gridan-to'gri ta'sir etadi. Bu muammolar olimning mulohazalariga da mos keladi. Vaholanki, 1970 yillardan e'tiboran globallasuv atroflicha tus oldi va o'zlar taraqqiyotiniing yangi bosqichına ko'tarildi. Bu davrga kelib xabar -kommunikatsiyalik texnologiyalar rivoji ortdi, fan, texnika ekologiya va iqtisodiyot bilan teng turda global shuur, ijtimoiy ongning yana bitta shakli turida paydo bo'ldi. Jamiyat hayotining borlik sohalariga kompyuterlarning kenginen joriy etilishi yangi nazariyalar, masalan : «postindustrial», «informatsiyaliq» (D. Bell, G. Kan, J. Furaste, A. Turen), «texnotron» (Z. Bjezinskiy, J. J. Servan-Shrayber), «Kuchli industrial», «kompyuter» (A. Toffler) jamiyati nazariyalari barpolikiga sabab bo'ldi.

Ularda ijtimoiy rivojlanishning asosiy mezonı sifatida texnika yutuqlari, fan va maorifning rivoji rioya etadi. Kompyuter texnikasi vaholanki yaratilgan yangi texnologiyalarning amalda joriy etilishi rivojlanishning zarurli mezonlaridan hisoblanadi.

Ko'pchilik insonlarning ma'lumot saviyasi zamonaviy xabar kommunikatsiyaliq texnologiyalardan keng foydalanuvchi hozirgi o'qimishli jamiyatte mehnat ishlash va toliq yasash imkoniyatin bermewi bilan aloqador funktsional omilik saviyasi da osti. Bu muammolarning zarurli tomoni da bor bo'lib, dunyoning ko'pchilik mamlakatlarinde bilim olish imkoniyati borlikqa teng turda ta'minlanmagan, bu ijtimoiy keskinlikni keltirib chiqarishi qo'shimcha soflanadi. U sifatlashing m enen b irge b úgingi k únde maorif sifatini yaxshilash, uning mazmunini ijtimoiylashtirish masalasi dolzarb ahamiyatga ega.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Закирова Ф.М., Позилова Ш.Х. Олий таълим муассасаси ўқитувчиларини қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларида креатив ўқитиш методикаси. Т.: Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги Тошкент ахборот технологиялари университети, 2018, 9-бет

2. Pozilova Sh.X., Matkurbonova N.Sh. Assessing practical thinking of teachers for use in teacher education // Высшая школа (ISSN 2409-1677). Журнал.- Москва, 2017.- №10. С.61-62.
3. Maslow, A. The Farther Reaches of Human Nature NY: Viking, 1971. Harmondworth, Eng: Penguin Books, 1973. Contents.
4. Кувшинов С. В. Компьютерные сети и гуманитарные науки: исторический аспект Философские науки. - 2008. - №. 7. - С. 108-126.
5. Закирова Ф. М., Позилова Ш. Х. Креативное обучение на курсах повышения квалификации преподавателей информатики высших образовательных учреждений // Science for Education Today. 2018. Т. 8.-№. 3. С. 23-36.